

**Opinia o rozprawie doktorskiej mgr. Grzegorza Grabskiego
pt. *Jan Klemens Branicki - mecenas i polityk.***

Rozprawa mgr. Grabskiego jest głosem w trwającej już od dłuższego czasu dyskusji historyków i historyków sztuki o problemach mecenatu magnackiego. Formacja intelektualna doktoranta sprawia, że jest to głos wypływający z nieco innej perspektywy badawczej. Autor kompetentnie omówiwszy dotychczasowy stan badań nad mecenatem doszedł do wniosku, z którym trudno się nie zgodzić, że kwestia mecenatu to nie tylko pochodna sytuacji majątkowej czy aspiracji politycznych, albo osobistych gustów danego mecenasa, ale jest to zagadnienie, które należy badać równolegle z ich indywidualnymi losami życia. Pomysły, zaangażowanie czy cele mecenatu mogą bowiem zmieniać się w perspektywie życia konkretnej osoby. Ta konstatacja, może z pozoru dość oczywista, umykała jednak jak dotąd wielu badaczom. Mgr Grabski zajął się mecenatem Jana Klemensa Branickiego, postaci bardzo ważnej dla XVIII wiecznej Rzeczypospolitej, wręcz emblematycznej. Obok rozlicznych aktywności był on też ważnym dla rozwoju polskiej kultury mecenasem, którego aktywność w tej mierze była już badana, ale dość wycinkowo. Podstawa źródłowa pracy opiera się przede wszystkim na tzw. Tekach Glinki, bardzo obszernym (liczącym 517 teczek) materiale będącym przede wszystkim wypisami tego wybitnego archiwisty z różnych archiwaliów. Wartość tego materiału polega na tym, że są to wypisy z często już nieistniejących zasobów archiwaliów, zniszczonych w czasie II wojny światowej, a wypisy te poczynił sam Jan Glinka, wybitny fachowiec, znany ze staranności w swej pracy ze źródłami. Praca składa się ze wstępu, czternastu różnej objętości rozdziałów, a całość uzupełnia bibliografia. Układ rozdziałów jest dość tradycyjny, poza pierwszym, w którym opisane są dotychczasowe badania nad mecenatem magnackim generalnie, a mecenatem J.K. Branickiego ze szczególną starannością, rytm rozdziałów określiła sama biografia Branickiego. Już spis treści wyraźnie pokazuje, że aktywność mecenatu Branickiego w znacznej mierze była pochodną jego kariery politycznej. Było tak poza jednym wyjątkiem, autor wykazał i podkreślił, że Branicki wyraźnie stracił ochotę do życia i zainteresowanie sztuką po śmierci swej pierwszej żony Katarzyny z d. Radziwiłł. Nie podejmował nowych prac

budowlanych, nie przyjmował artystów. W pozostałych rozdziałach autor zarysowując losy kariery i życia osobistego Branickiego przedstawia w jaki sposób mecenat artystyczny był dla hetmana melanzem wynikającym z jego własnych potrzeb estetycznych, wyzwań dnia codziennego – budowa potrzebnych dla normalnego życia funkcjonalnych rezydencji dla siebie i dworu, elementem budowania prestiżu własnej osoby, pełnionej funkcji oraz pozycji całej rodziny, ale też, co ciekawe, jak często współpraca z konkretnym artystą, „posiadanie” go czy dysponowanie interesującym projektem artystycznym było sposobem na zdobywanie sprzymierzeńców politycznych, zaciąganie długów czy zdobywanie sympatii procentujących także w polityce. W tle pracy pojawia się też rozważanie o problemach związanych z finansowaniem artystycznych przedsięwzięć. Chodzi tu nie tylko o majątek w pieniądzu, ale też o rozsądne operowanie „zasobami ludzkimi”, a więc poddanymi, którzy mogli wykonywać za niezbyt wysokie gratyfikacje część prac budowlanych. Mgr Grabski przekonuje, że Branicki był panem wyrozumiałym i łagodnym, szczególnie na tle epoki i swych sąsiadów. Interesujące są też rozważania jakie sztuki i w jaki sposób wspierał Branicki, a przykład E. Drużbackiej, właściwie jedynej, za to wiernej i oddanej literatki finansowanej przez Branickiego jest bardzo szeroko omówiony. Bardzo interesujący jest ostatni rozdział, w którym mgr Grabski charakteryzuje m.in. opinie potomnych o Branickim. Generalnie były one niezbyt mu przychylnie, choć akurat jego aktywność mecenasa była powszechnie i dość entuzjastycznie doceniana. Mgr Grabski ma do swego bohatera jednak stosunek wyraźnie mniej krytyczny, niektóre jego decyzje polityczne ocenia nieco odmiennie od większości historyków. To dobre prawo Autora jeśli potrafi argumentować swoje zdanie. Praca mgr Grzegorza Grabskiego jest ciekawym głosem w biografistyce hetmana Jana Klemensa Branickiego oraz w rozważaniach o zjawisku mecenatu polskiej magnaterii w XVIII w. Praca spełnia wszystkie wymagania stawiane pracom doktorskim.